

Minimální preventivní program (MPP)
pro oblast rizikového chování dětí a
sociálně patologických jevů (SPJ)

školní rok 2017 / 2018

Organizace:

DĚTSKÝ DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV,
DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU,
STŘEDISKO VÝCHOVNÉ PÉČE,
ZÁKLADNÍ ŠKOLA A ŠKOLNÍ JÍDELNA

Homole 90
370 01 České Budějovice

PRACOVIŠTĚ: DĚTSKÝ DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV

**Homole 90
370 01 České Budějovice**

Mgr. Vladimír Ira – ředitel
Mgr. Radek Tušl – etoped,
metodik prevence DDÚ

Charakteristika zařízení

Dětský diagnostický ústav přijímá do péče děti, které nemají ukončenou povinnou školní docházku, a to na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově, ochranné výchově nebo předběžném opatření. Nejčastějšími důvody přijetí bývají poruchy chování - záškoláctví, útoky, agresivita, užívání návykových látek, činy jinak trestné (krádeže), ohrožení dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje (týrané, zneužívané, zanedbávané).

Diagnostický ústav poskytuje (po nezbytně nutnou dobu) péči dětem zadrženým na útěku ze zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

Pobyt dítěte v diagnostickém ústavu trvá zpravidla 8 týdnů. Dítě je pro účel komplexního vyšetření umístěno do výchovné skupiny. V našem ústavu jsou 3 koedukované výchovné skupiny členěné většinou podle školního věku dítěte (1.-5. třída, 6.-7. třída, 8.-9. třída)

Diagnostický ústav plní podle potřeb dítěte úkoly:

- a) diagnostické, spočívající ve vyšetření úrovně dítěte formou pedagogických a psychologických činností
- b) vzdělávací, v jejichž rámci se zjišťuje úroveň dosažených znalostí a dovedností, stanovují a realizují se specifické vzdělávací potřeby v zájmu rozvoje osobnosti dítěte (součástí zařízení je škola)
- c) terapeutické, které prostřednictvím pedagogických a psychologických činností směřují k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte
- d) výchovné a sociální, vztahující se k osobnosti dítěte, k jeho rodinné situaci a nezbytné sociálně-právní ochraně; podle potřeby zprostředkovává zdravotní vyšetření dítěte
- e) organizační, související s umístěním dětí do následných zařízení pro výkon ústavní výchovy; spolupracuje s orgánem sociálně-právní ochrany dětí
- f) koordinační, směřující k prohloubení a sjednocení odborných postupů ostatních zařízení, k ověřování jejich účelnosti a ke sjednocování součinnosti.

Podle výsledků diagnostických, vzdělávacích, terapeutických, výchovných a sociálních činností, které jsou součástí komplexního vyšetření, se zpracovává komplexní diagnostická zpráva s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb stanovených v zájmu rozvoje osobnosti dítěte - „program rozvoje osobnosti dítěte“ - PROD. Na základě komplexní diagnostické zprávy je většinou následně soudem rozhodováno o další výchovné péči dítěte.

Dětský diagnostický ústav (Homole 90, České Budějovice) má územní působnost pro obce s rozšířenou působností v celém Jihočeském kraji a v některých správních obvodech kraje Vysočina.

Východiska programu

V DDÚ je posílen individuální přístup k dítěti, které má od začátku pobytu stanoveného klíčového pracovníka – etopeda.

Režim a pravidla ústavu se více přiblížily běžnému rodinnému systému. Děti mají větší, svobodnější a přirozenější možnosti, na druhou stranu je na ně kladena větší odpovědnost za své jednání. S rodinou a zákonnými zástupci se stále více spolupracuje.

Stále platí, že není možné na celý školní rok odhadnout, kolik a jaké děti přijdou, proto není možné prevenci specificky přesně zacílit.

S ohledem na zkušenosti z minulých let je stále potřebné soustředit prevenci vůči frekventovaným negativním jevům, jako je násilí, krádeže, užívání návykových látek. Takovéto jevy je třeba eliminovat.

Velmi důležité je celkové zaměření na zdravý životní styl a na aktivity posilující sociální dovednosti a osobní odpovědnost.

Základní cílová skupina

Základní cílovou skupinou jsou děti s povinnou školní docházkou. Děti neplánovaně přicházejí a průběžně se obměňují přibližně po dvou měsících. Ročně tak ústavem projde průměrně 90 dětí.

Intermediární skupina

- Rodiče, zákonní zástupci nebo osoby blízké dětí-klientů DDÚ.
- Pedagogičtí pracovníci DDÚ (učitelé, vychovatelé, asistenti pedagoga).

Cíle a obsah preventivního programu

1) V rámci života zařízení vytvářet předpoklady pro uplatňování zdravého životního stylu, pro optimalizaci sociálně psychologického klimatu zařízení a minimalizaci vlivů, které by mohly ohrozit zdraví dětí, učitelů i výchovných pracovníků. To předpokládá:

- soustavně sledovat vývojové a individuální potřeby dětí, včas odhalovat poruchy vývoje a poskytovat rychlou a účinnou intervenci při výskytu problémů;
- plnit odborná doporučení, realizované především etopedem, pedagogem (učitel, vychovatel), asistentem pedagoga;
- rozhodovat o pracovních a režimových záležitostech především z pohledu zdravotních a bezpečnostních potřeb dětí a v souladu s vývojovými, sociálně psychologickými, zdravotními potřebami a možnostmi dětí;
- upravovat veškerou činnost zařízení ve shodě s ochranou zdraví dětí a ochranou vůči zneužívání návykových látek a vlivům sociálně patologických jevů;
- nabízet a zajišťovat dostatečné množství seberealizačních žádoucích aktivit;
- optimalizovat vztahy mezi dětmi a pedagogickými pracovníky;
- věnovat zvýšenou péči dětem handicapovaným, dětem se zdravotními a sociálními riziky a aktuálními problémy;
- koordinovat činnost pedagogů, vychovatelů, etopeda, psychologa při realizaci MPP.

2) Do vzdělávání a výchovy důsledně začleňovat problematiku etické, právní výchovy a zdravého životního stylu. To předpokládá:

- důsledně realizovat vzdělávání v celé šíři oblasti „Zdravý životní styl“;
- využívat v dané oblasti ověřené efektivní metody (peer programy, aktivní sociální učení);
- vytvářet podmínky pro příznivé pracovní klima a zdravý pracovní režim dětí i pedagogů ve všech částech výchovně-vzdělávacího procesu;
- aplikovat vhodné a dostupné formy propagace zdraví a zdravého životního stylu ve vzdělávání a režimu dětí.

3) Do vzdělávání a doškolování všech učitelů, vychovatelů a jiných pedagogických pracovníků důsledně zařazovat problematiku etické a právní výchovy, zdravého životního stylu a prevence zneužívání návykových látek i dalších sociálně patologických jevů. To předpokládá:

- důsledně doškolovat v daných oblastech především metodika prevence, pedagogy, asistenty pedagoga;
- informovat všechny učitele, vychovatele a další pracovníky o záměrech zařízení v dané oblasti a o začlenění do preventivních programů;
- předávat nezbytné informace z dané oblasti a preventivních činností příslušným pracovníkům.

4) Do spolupráce s rodiči a dalšími partnery zařízení cíleně začleňovat problematiku zdravého životního stylu a ochrany dětí, včetně prevence sociálně patologických jevů. To předpokládá:

- informovat rodiče dětí a další partnery o faktorech a aktivitách zařízení, které mají příznivý (popřípadě nepříznivý) vliv na vývoj dětí;
- pravidelné informování pedagogů a rodičů o problémech, které se vyskytnou u dítěte a navrhovaných opatřeních;
- spolupracovat s dalšími výchovnými činiteli daného místa (regionu) při realizaci aktivit ovlivňujících zdraví vývoj osobnosti;
- vytvářet podmínky pro praktické uplatňování poznatků, dovedností a postojů z oblastí zdravého životního stylu, které děti získali, v každodenním režimu dětí;
- nabízet poradenské konzultace pro rodiče a další partnery a navodit prostředí důvěry pro řešení obecných i osobních problémů dětí;
- spolupracovat s oddělením sociálně-právní ochrany dětí, oblastními protidrogovými koordinátory, kurátory pro mládež, PMS, policií.

Specifické prostředky, metody a techniky

- Metodické přístupy pro přímou práci v oblasti prevence zneužívání návykových látek a šikany (vládní metodické pokyny).
- Využívání peer prvků k zamítnutí SPJ (asertivní odmítnutí apod.).
- Metody aktivního sociálního učení, interakční techniky, projektivní techniky.
- Nácvik přiměřeného zvládnutí životních problémů a řešení konfliktů, relaxačních technik na uvolnění a zbavení se napětí.
- Hry a cvičení na posílení psychické odolnosti a rozvíjení sebekontroly a osobní zodpovědnosti.
- Etická výchova se zaměřením na prosociální dovednosti (komunikace, empatie, apod.).

Personální zajištění programu

Ředitel (zástupce ředitele):

- vytváří podmínky pro realizaci prevence a plnění úkolů obsažených ve vládní koncepci prevence sociálně patologických jevů;
- nese odpovědnost za MPP ústavu, vytváří podmínky pro jeho realizaci;
- v rámci zařízení DDÚ pověří vhodného pracovníka zařízením funkcí „metodika prevence“ a vytváří pro něj v zařízení odpovídající podmínky;
- zodpovídá za získávání odborné způsobilosti metodika prevence, tzn. vytváří mu podmínky pro další vzdělávání v této oblasti, umožňuje účast na vzdělávacích kurzech a seminářích;
- zajišťuje soustavné vzdělávání pracovníků zařízení v oblasti prevence, v rámci pedagogických porad vytváří prostor pro informování pedagogů o vhodných a nejnovějších formách prevence a o situaci v zařízení z hlediska rizik vzniku a projevu sociálně patologických jevů;
- zajišťuje odbornou přípravu svých pracovníků pro práci v oblasti sekundární prevence a jejich proškolení v technikách odborné pomoci při řešení akutních osobních, školních, rodinných, a dalších problémů dětí;
- věnuje pozornost a zajišťuje vybavení zařízení odbornými a metodickými materiály a dalšími pomůckami pro realizaci MPP a navazujících preventivních aktivit;
- zodpovídá za zavádění etické a právní výchovy ke zdravému životnímu stylu a jiných oblastí preventivní výchovy do výuky jednotlivých předmětů, ve kterých ji lze uplatnit;
- vytváří podmínky pro poskytování poradenských konzultací pro děti a jejich zákonné zástupce (post péče);
- sleduje efektivitu jednotlivých preventivních aktivit a vyvozuje další opatření.

Metodik prevence:

- koordinuje přípravu MPP a jeho zavádění v zařízení DDÚ, podle aktuálních potřeb a podmínek program inovuje, podílí se na jeho realizaci a vyhodnocuje jeho účinnost;
- odborně a metodicky pomáhá především učitelům odpovídajících výchovně vzdělávacích předmětů, ve kterých je možné vhodnou formou zavádět do výuky etickou a právní výchovu, výchovu ke zdravému životnímu stylu a jiných oblastí preventivní výchovy;
- poskytuje pedagogickým pracovníkům (učitelům, vychovatelům, asistentům pedagoga) odborné informace z oblasti prevence, informuje je o vhodných preventivních aktivitách pořádaných jinými odbornými zařízeními;
- navrhuje vhodné odborné a metodické materiály a jiné pomůcky pro realizaci MPP a navazujících preventivních aktivit zařízení.

Etoped – klíčový pracovník:

- seznámí dítě při vstupním pohovoru s podmínkami pobytu, pravidly ústavu, právy a povinnostmi, možnostmi následných perspektiv;
- monitoruje vhodnými metodami a technikami zkušenosti dítěte ve zneužívání návykových látek a výskytem sociálně patologických jevů;
- sleduje ve spolupráci s dalšími pracovníky zařízení rizika vzniku a projevy sociálně patologických jevů a navrhuje cílená opatření k včasnému odhalování těchto rizik a k řešení vzniklých problémů, informuje pracovníky zařízení o způsobech řešení krizových situací v případě výskytu SPJ;
- realizuje v rámci prevence peer programy a aplikuje metody aktivního sociálního učení;
- provádí vstupní a krizovou intervenci u dítěte, a eliminuje tak vznik či rozvoj SPJ;

- zajišťuje spolupráci s rodiči, popř. zákonnými zástupci v oblasti prevence rizikového chování a SPJ;
- zajišťuje spolupráci s dalšími odbornými, krizovými, poradenskými a preventivními pracovišti a předávání informací o možnostech využití jejich služeb dětem a jejich zákonným zástupcům a pedagogických pracovníkům;
- zpracovává výstupní individuální doporučení „Program rozvoje osobnosti dítěte“ a s prioritami tohoto programu seznamuje rodiče nebo následné zařízení.

Psycholog:

- provádí odbornou krizovou intervenci u dítěte i rodičů;
- monitoruje zkušenosti dítěte i riziko výskytu SPJ;
- informuje pedagogický sbor, případně rodiče dítěte, a navrhuje odborná opatření.

Učitelé:

- navozují příznivé psychosociální klima ve škole a vytvářejí optimální podmínky pro vzdělávací proces;
- svými postoji a trvalou přítomností eliminují výskyt sociálně patologických jevů při školní činnosti;
- diagnostikují příčiny SPJ, které se objeví a navrhují preventivní opatření;
- soustředí se na etickou výchovu a výchovu ke zdravému životnímu stylu;
- osvětlují dětem rizika a důsledky sociálně patologických jevů.

Vychovatelé a asistenti pedagoga:

- navozují příznivé psychosociální klima ve skupině dětí a v mimoškolní činnosti;
- svou přítomností a postoji cíleně eliminují výskyt sociálně patologických jevů v mimoškolní činnosti;
- zajišťují všestranný rozvoj osobnosti dítěte, výchovu ke zdravému životnímu stylu, rozvoji či nápravě etického vědomí, vytváření společensky žádoucích postojů a adekvátních způsobů chování;
- snaží se nabídnout a organizovat pestré volnočasové aktivity i podporovat děti k účasti;
- získávají a shromažďují informace o dítěti a vhodně jich preventivně využívají, cíleným vedením rozvíjejí pozitivní stránky osobností dětí.

Postup při intoxikaci, sebepoškození, agresivitě dětí, při mimořádných situacích

V případě drogové intoxikace dítěte zajistí pedagogický pracovník neustálý dohled nad dítětem a oznámení události vedoucímu pracovníkovi. Podle situace a chování dítěte je možné zajistit umístění intoxikovaného na oddělenou místnost, případně přivolat lékařskou pomoc.

V případě sebepoškození nebo sebevražedného pokusu zajistí pedagogický pracovník ve službě okamžitou první pomoc, zavolání lékařské pohotovosti, oznámení události vedoucímu pracovníkovi. Nezvyklé projevy dítěte může konzultovat s psychologem. Následně provede záznam v knize denní evidence.

V případě agresivních projevů dítěte, které ohrožují život a zdraví jeho, ostatních dětí a pracovníků DDÚ, a které nelze zvládnout běžnými pedagogickými prostředky, zajistí pedagogický pracovník bezpečnost ostatních dětí a přivolá policii, lékařskou pohotovost. Událost neprodleně oznámí vedoucímu pracovníkovi a následně provede záznam do systému evidence - Foster.

Testování dětí na návykové látky a osobní prohlídky

Jde o choulostivou problematiku, nicméně z obecných ustanovení o účelu a smyslu ústavní a ochranné výchovy, včetně mezinárodní úmluvy o právech dítěte, je třeba ochránit svěřené dítě před negativními jevy. Zařízení je proto povinno činit příslušná opatření.

Osobní prohlídka – je prováděná v nezbytné míře dospělou odpovědnou osobou téhož pohlaví, a to s ohledem na důstojnost a práva dítěte. O úkonu je sepsán zápis a ten je založen do dokumentace dítěte.

Testování na přítomnost drog (prováděné v období do března 2018) - pokud u dítěte vznikne podezření na intoxikaci alkoholem nebo jinými návykovými látkami, provede speciální pedagog – etoped, nebo jiný pověřený pedagogický pracovník test na přítomnost výše uvedených látek. O výsledcích testu je proveden záznam, který je uložen do dokumentace dítěte. Dítě má povinnost se testu podrobit. Pokud dítě provedení testu odmítne, provede o tom příslušný pedagogický pracovník písemný záznam, který podepíše i dítě nebo další přítomný pracovník. V takovémto případě je dítě považováno za pravděpodobně intoxikované a jsou provedena potřebná opatření.

V březnu 2018 jsme byli zřizovatelem (MŠMT) upozorněni, že v režimu zákona č. 109/2002 Sb. má pouze poskytovatel zdravotních služeb oprávnění a zároveň povinnost provést vyšetření na přítomnost alkoholu nebo jiných návykových látek. Oprávnění zaměstnanců školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy provést výše uvedené vyšetření nelze dovodit, tudíž ho již sami nemůžeme provádět. Poskytovatel zdravotních služeb je povinen vyhovět žádosti ředitele zařízení o vyšetření, zda dítě není pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky, a podle závěru lékaře poskytnout dítěti ošetření ve zdravotnickém zařízení po dobu nutnou k detoxikaci (§ 38 odst. 2 zákona 109/2002 Sb). Odborné lékařské vyšetření ohledně návykových látek může provést poskytovatel zdravotních služeb, který splňuje podmínky pro provedení tohoto vyšetření v rámci jím poskytovaných zdravotních služeb podle zákona o zdravotních službách. Orientační vyšetření na návykové látky může provést příslušník Policie České republiky, příslušník Vojenské policie, strážník obecní policie, příslušník nebo občanský zaměstnanec Vězeňské služby, zaměstnavatel, osoba pověřená kontrolou nebo zdravotnický pracovník (§ 22 zákona č. 65/2017).

Hodnocení efektivity MPP

Hlavním sledovaným parametrem je výskyt sociálně patologických jevů u dětí-klientů během diagnostického pobytu a analýza příčin, která se provádí každé úterý odpoledne na schůzi pedagogické rady DDÚ. Dále zhodnocení psychosociálního klimatu (kázeň, vztahy mezi spolužáky, spolupráce) a zhodnocení v posunu v postojích a hodnotových systémech dětí, popřípadě ve sledovaných osobnostních charakteristikách.

MPP zpracoval: Mgr. Radek Tušl, etoped DDÚ